

# 1943

## POWSTANIE W GETCIE WARSZAWSKIM

19 KWIETNIA – 16 MAJA 1943

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

### PODSTAWOWE INFORMACJE

16.11.1940

Gdy w 1940 r. Niemcy zakładali warszawskie getto, początkowo mieli na celu odizolowanie Żydów od pozostałych mieszkańców miasta. Ostatecznie zamknęli w murach getta 450 tys. osób, z których niemal jedna czwarta zmarła z powodu chorób i głodu.

Getto zostało stworzone na terenie północnej Warszawy (dzisiejszy Muranów) i składało się z dwóch części, nazywanych małym i dużym gettem. Była to największa zamknięta dzielnica żydowska w okupowanej Europie.

### GENEZA

22.07.1942

Tego dnia Niemcy rozpoczęli Grossaktion, czyli wielką akcję likwidacyjną. W ciągu 43 dni 300 tys. Żydów z warszawskiego getta wywieziono do Trebinki, a następnie zamordowano.

10.1942

W październiku 1942 r. liderzy żydowskich organizacji konspiracyjnych podjęli decyzję o zbrojnej obronie w razie dalszych wywózek. Na początku 1943 r., przed wybuchem Powstania, w getcie pozostawało ok. 50 tys. ludzi, co stanowiło niespełna 10% liczby jego mieszkańców w 1941 r.

### SKUTKI

16.05.1943

Powstańcy przegrali z dobrze uzbrojonymi i wyszkolonymi żołnierzami niemieckimi, a teren getta został zrównany z ziemią. Opór bojowników był wyrazem heroizmu, odwagi i desperacji. Podjęli oni walkę, mając świadomość nieuchronnej śmierci i czując potrzebę pomszczenia najbliższych.



## ORGANIZACJE ZAANGAŻOWANE W WALKĘ

### ŻYDOWSKA ORGANIZACJA BOJOWA (ŻOB)

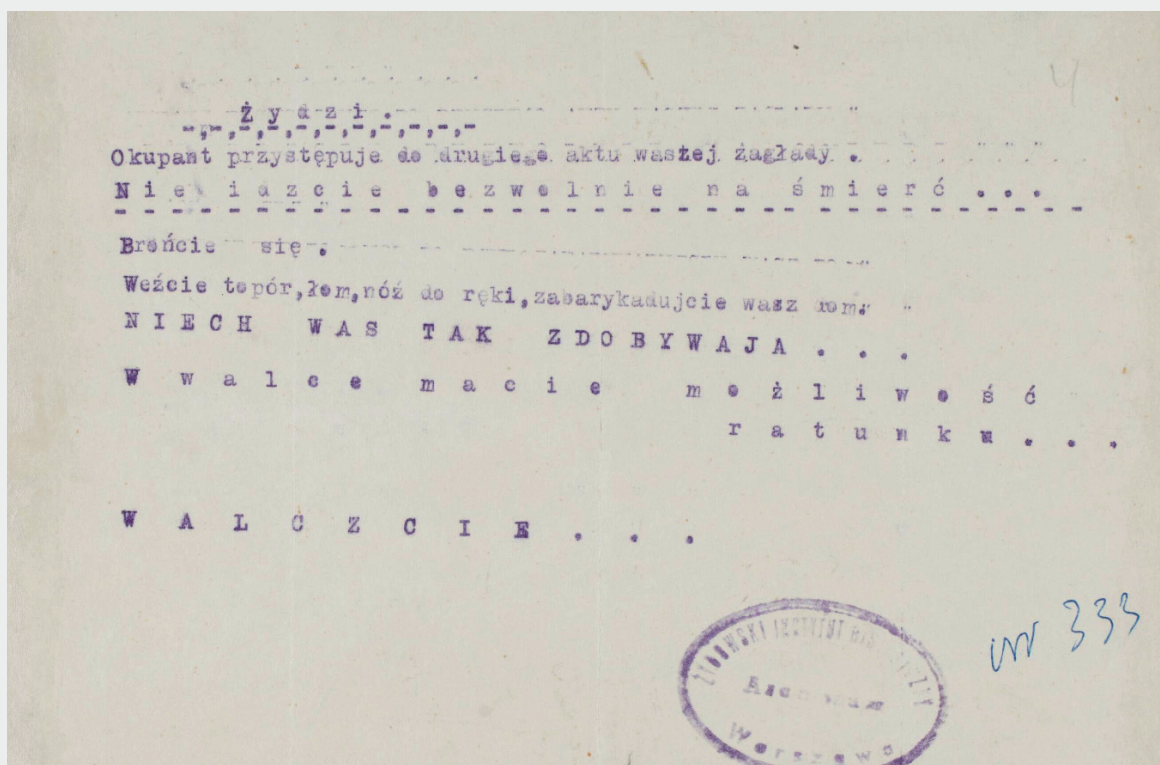
Tworzona przez organizacje syjonistyczne:  
Ha-Szomer ha-Cair, Dror, Akiba, Gordonia,  
Bund, Poalej Syjon-Lewica, Poalej Syjon-  
Prawica i Ha-Noar ha-Cyoni oraz Bund  
i Polską Partię Robotniczą (PPR)

### ŻYDOWSKI ZWIĄZEK WOJSKOWY (ŻZW)

Tworzony przez syjonistów rewizjonistów  
z Nowej Organizacji Syjonistycznej i Betaru

↓ Żydzi. Okupant przystępuje do drugiego aktu  
waszej zagłady. Nie idźcie bezwolnie na śmierć...  
Brońcie się. Weźcie topór, łom, nóż do ręki,  
zabarykadujcie wasz dom. NIECH WAS TAK  
ZDOBYWAJĄ... W walce macie możliwość ratunku...  
WALCZCIE...

Żydowski Instytut Historyczny, Archiwum  
Ringelbluma, sygn. ARG II 426 b.





# PRZEBIEG WYDARZEŃ

KWIECIEŃ 1943

MAJ 1943

## I FAZA

(19–21 KWIETNIA)

19 kwietnia Niemcy rozpoczynają kolejną akcję likwidacyjną getta. Oddziały ŻOB dowodzone przez Mordechaja Anielewicz a i ŻZW pod rozkazami Pawła Frenkla atakują uzbrojonych niemieckich żołnierzy. Drugiego lub trzeciego dnia walki powstańcy wywieszają na placu Muranowskim dwie flagi: polską i żydowską. Niemcy są zaskoczeni skalą oporu. Gdy po trzech dniach bojownikom kończy się amunicja, powstańcy z ŻOB schodzą do kryjówek na terenie getta, a ci z ŻZW przechodzą na tzw. stronę aryjską, gdzie prawie wszyscy giną.

Polskie podziemie obserwuje walkę w getcie. Armia Krajowa i Gwardia Ludowa (polskie podziemne siły zbrojne) próbują wesprzeć walczących, lecz próby przebicia się przez mur getta kończą się niepowodzeniem.

## III FAZA: MAJ

8 maja Niemcy odkrywają bunkier przy ulicy Miłej 18, gdzie ukrywa się sztab ŻOB (ok. 100 bojowników) z dowódcą Mordechajem Anielewiczem. Nielicznym udaje się wydostać z bunkra. Pozostali, nie widząc szansy na walkę, popełniają zbiorowe samobójstwo. 10 maja dwie grupy bojowników (łącznie ok. 80 osób) próbują opuścić płonące getto kanałami. Niektórym z pierwszej grupy udaje się przedostać do lasu, inni ukrywają się w Warszawie. Cała druga grupa ginie podczas walki z Niemcami.

Niemcy nie podpisują z bojownikami aktu kapitulacji, gdyż nie traktują ich jak równych sobie. 16 maja kierujący pacyfikacją Powstania Jürgen Stroop wysadza Wielką Synagogę na Tłomackiem. Ten akt ma być symbolem ostatecznej zagłady warszawskich Żydów.

## II FAZA:

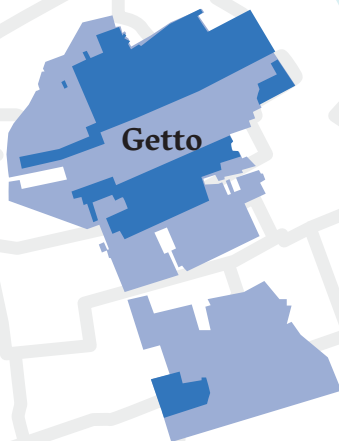
KWIECIEŃ – MAJ

**Niemcy podpalają getto, aby zmusić ponad 40 tys. Żydów ukrywających się w bunkrach do ich opuszczenia.**

Złapani Żydzi są rozstrzeliwani na miejscu albo wysyłani do obozów pracy lub do Treblinki.



## WARSZAWA: PLAN MIASTA



### Legenda

-  getto w 1940 r.
-  getto podczas Powstania



# SIŁY WALCZĄCYCH

---

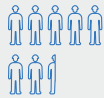
## POWSTAŃCY

**500** z ŻOB

**260** z ŻZW



= 100 powstańców



---

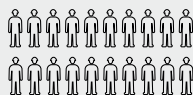
## NIEMCY

**ok. 2000**

grenadierzy pancerni  
i kawaleria; oddziały  
policji; artyleria i saperzy;  
pomocnicze oddziały  
ukraińskie



= 100 żołnierzy





## UZBROJENIE

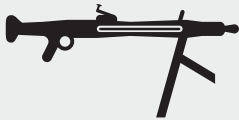
### NIEMCY



**1174**  
karabiny



**135**  
pistoletów  
automatycznych



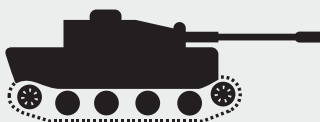
**69**  
lekkich karabinów  
maszynowych



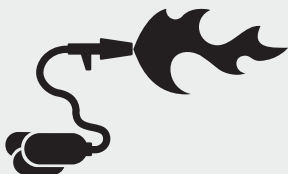
**13**  
ciężkich karabinów  
maszynowych



**3**  
działa pancerne



nieznana liczba  
czołgów i dział



nieznana liczba  
miotaczy ognia

### POWSTAŃCY

każdy powstaniec  
uzbrojony  
w pistolet



**2 tys.**  
granatów



**10**  
karabinów



**1**  
karabin  
maszynowy  
(ŻZW)



**2**  
podłożone  
miny



nieznana  
liczba butelek  
zapalających



nieznana  
liczba ręcznie  
wykonanych  
granatów





# STRATY W LUDZIACH



= 100 ofiar  
śmiertelnych



= 100 wywiezionych



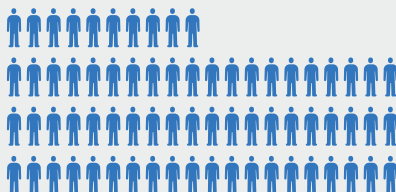
= 100 ofiar  
śmiertelnych

## ŻYDZI

(Poniższe dane obejmują zarówno  
ludność cywilną, jak i walczących)

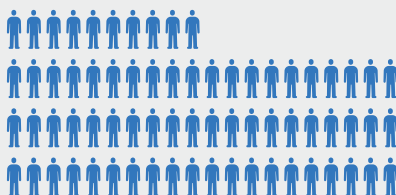
**ok. 7 tys.**

zamordowanych w getcie



**ok. 7 tys.**

wysłanych do obozu  
zagłady w Treblince



**ok. 6 tys.**

poległych w walce  
lub zmarłych w bunkrach



**ok. 36 tys.**

wywiezionych  
do obozów pracy



## NIEMCY

**16** zabitych



**85** rannych



## KLUCZOWE POSTACIE



### **Mordechai Anielewicz**

**(1919-1943)**

członek Ha-Szoner ha-Cair, dowódca Powstania,  
członek ŻOB (Żydowskiej Organizacji Bojowej)



### **Cywia Lubetkin**

**(1914-1978)**

współzałożycielka ŻOB, 10 maja opuściła  
getto kanałami; walczyła w Powstaniu  
Warszawskim



### **Marek Edelman**

**(1919-2009)**

członek Bundu, ostatni dowódca Powstania;  
walczył w Powstaniu Warszawskim



### **Simcha Rotem, ps. Kazik**

**(1924-2018)**

zorganizował ucieczkę z getta kanałami  
10 maja; walczył w Powstaniu Warszawskim



### **Paweł Frenkel**

**(1920-1943)**

członek Betaru, dowódca ŻZW  
(Żydowskiego Związku Wojskowego)





## ZDJĘCIA



Raport Stroopa – Powstanie w getcie warszawskim.  
Płonący budynek mieszkalny w czasie tłumienia  
Powstania.

[https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Stroop\\_Report\\_-\\_Warsaw\\_Ghetto\\_Uprising\\_-\\_26552.jpg](https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Stroop_Report_-_Warsaw_Ghetto_Uprising_-_26552.jpg)

Raport Stroopa – Powstanie w getcie warszawskim.  
Żydzi wyciągnięci z bunkra.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Getto\\_warszawskie#/media/File:Stroop\\_Report\\_-\\_Warsaw\\_Ghetto\\_Uprising\\_11.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Getto_warszawskie#/media/File:Stroop_Report_-_Warsaw_Ghetto_Uprising_11.jpg)

Warszawskie getto zniszczone przez Niemców, 1945 r.

**Fot. Zbyszko Siemaszko z Centralnej Agencji  
Fotograficznej (CAF) w Warszawie**

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Warsaw\\_Ghetto\\_destroyed\\_by\\_Germans,\\_1945.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Warsaw_Ghetto_destroyed_by_Germans,_1945.jpg)



Europejska Sieć  
Pamięć  
i Solidarność



Muzeum  
Powstania  
Warszawskiego

יִיִּדִישְׁער זְיִדֹּוּסְקִי  
הִיסְטֹרִיָּשְׁטִיטּ  
אינסטיטוט  
HISTORICZNY

---

Autorzy

**Justyna Majewska**

Dział Naukowy Żydowskiego  
Instytutu Historycznego

**Karol Mazur**

Kierownik Działu Edukacyjnego  
Muzeum Powstania Warszawskiego

---

Redakcja merytoryczna

**prof. Jan Rydel**

Europejska Sieć Pamięć  
i Solidarność (ENRS)

---

Koordinacja

**Maria Naimska  
Zhanna Vrublevska**

ENRS

---

Projekt graficzny



RZECZYOBRAZKOWE

---

Tłumaczenie

**Mikołaj Sekrecki**

---

Plakaty i zdjęcia

© Fundacja Europejska Sieć Pamięć i Solidarność,  
Instytut Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność.  
Infografikę można pobrać i wydrukować  
w niezmienionej formie (podając źródło) jedynie  
w celach edukacyjnych i niekomercyjnych.

Infografika opracowana w ramach projektu  
*Hi-story lessons. Teaching & learning about  
20th-century European history*

*Hi-story lessons* to portal internetowy  
poświęcony edukacji historycznej przygotowany  
z myślą o uczniach i nauczycielach szkół  
średnich oraz studentach z różnych krajów  
Europy. To pierwsze tak rozbudowane źródło  
wiedzy i inspiracji w nauczaniu historii  
XX wieku, które gromadzi nowoczesne pomoce  
dydaktyczne i materiały zachęcające do  
uczenia się w siedmiu wersjach językowych  
(polska, angielska, niemiecka, węgierska,  
rumuńska, słowacka oraz czeska). Można tam  
znaleźć zarówno podstawowe informacje na  
temat historii XX wieku ukazane w formie  
interaktywnych osi czasu, jak i filmy animowane  
czy infografiki prezentujące w przystępny  
sposób wybrane zagadnienia. Koncepcja  
portalu oraz wszystkie treści przygotowane  
zostały z udziałem historyków i nauczycieli  
z Polski, Niemiec, Węgier, Słowacji, Rumunii,  
Słowacji i Czech. Twórcom portalu towarzyszy  
przekonanie, że nauczanie historii minionego  
stulecia powinno przebiegać w duchu  
wzajemnego zrozumienia i szacunku wobec  
wielości perspektyw i narracji narodowych.

[www.hi-storylessons.eu](http://www.hi-storylessons.eu)

[www.enrs.eu](http://www.enrs.eu)

Żydowski Instytut Historyczny (ŻIW)  
Muzeum Powstania Warszawskiego (MPW)  
Wikimedia Commons (CC)